

ALMINDELIG OVERSIKT.

Året 1945 var på mange måter et av de vanskeligste år i verkets historie. Etter okkupasjonens opphør 3. mai kom det en periode frem til 10. oktober som var uten produksjonsdrift. Fra 11. oktober ble produksjonen tatt opp igjen, men i redusert målestokk. Året deler seg således naturlig i tre perioder, som hver for seg førte med seg adskillige vanskeligheter.

1. Produksjonsperioden fra 1. januar til driftens opphør i mai (106 driftsdager).

Tyskerne krevet produksjonen øket helt til siste stund, Den såkalte "Berg- sachverstttndige", Dr. Zeppemick, som hadde sete i Narvik, brukte stadig sterkere, trusler om hva som ville skje dersom produksjonen ikke ble større.

Imidlertid ble plutselig alle salgskontrakter annullert i slutten av mars til opphør 30. april, hvorved samtidig ble gitt beskjed om at driften kunne ordnes helt etter ønske. Det ble da nødvendig å gå til oppsigelse og i stor utstrekning til permittering av arbeiderne, først den 28. mars og siden den 9. april. Da en større del av arbeiderne hadde 1 måneds oppsigelse, kommer denne reduksjon i arbeiderantallet først fram i manntallet for mai måned. De fleste produksjonsdrifter i gruva ble innstilt og vesentlig oppfaringsdrifter og nødvendige opprydningsarbeider holdt i gang,

I januar var arbeiderantallet gjennomsnittlig 861 mann, i april 730 mann og i mai (medregnet 4 driftsdager etter 8. mai, i alt 9 driftsdager) 540 mann. For gru bene alens var de tilsvarende tall 449, 331 og 217 mann. Her er medregnet stigere og formann.

I månedene januar- april var det 98 driftsdager med gjennomsnittlig 760 tonn r3malm pr. dag. De 8 dager i mai var nærmest opprydnings- og avslutningsdrift og ga\ gjennomsnittlig 325 tonn pr. dag.

2. Driftsstansen fra 8.mai til 10. oktober.

Allerede umiddelbart etter at salgskontraktene var blitt oppsagt, ble det spørsmål tatt opp til overveielse hvorledes man på beste måte skulle komme igjennom den vanskelige tid som man forstod nu ville komme. Å holde produksjon driften gående ville bare la seg gjøre for en kortere tid, da man manglet flere av de viktigste driftsmidler. For å undgå å innstille all virksomhet ble det valgt å si opp dem som man mente kunne klare seg på sine gårder i bygden til krisen var ridd over, og permitterte alle som kunne finne seg annen beskjeftigelse. På denne måte ble arbeiderantallet redusert til gjennomsnittlig 473 mann pr. dag for tiden fram til 10. oktober, mens det for driftsdagene i perioden under okkupasjonen var gjennomsnittlig 811 mann i arbeid (her er regnet med de 8 driftsdager i mai).

Den 24. april ble det av administrerende direktør fremlagt en plan som tok sikte på å sikre levebrødet for dem som var helt avhengig av verket. Da det kunne ta lang tid før der igjen ble avsetning for verkets produkter og at fremtidens priser og driftsmuligheter var usikre, gjaldt det ikke bare å komme over de første måneder, men å tøyse de

pengemidler og de matbeholdninger som man disponerte lengst mulig. Med 1/2 normal arbeidsdag og tilsvarende inntekt for de som måtte bo i Sulitjelma, tok denne plan sikte på å holde viktige oppfaringsarbeider i grubene, vei- dam-vedlikeholdsarbeider og vedhugst i gang året ut. De som ikke kunne sysselsettes, skulle få et bidrag av kr, 18.- pr. uke med et tillegg av kr. 8.- for hver forsørget inntil 3 personer.

Imidlertid kom kapitulasjon den 8. mai, og dermed felt planen bort. I og med at norsk styre ble gjenopprettet i landet, fulgte forordningen om at det ikke var lov å avskjedige noen, og som en konsekvens av dette kunne man ikke innføre rasjonering av arbeidet. Derimot ble den plan som var lagt for arbeidets art opprettholdt.

For å få renskrøpet strosser og tømt ramalmskassene i gruben, ble leveransen til vaskeriet opprettholdt 8 dager i mai, siste dag 23. mai. Malmen fra de opp- faringsdrifter som etter planen skulle holdes i gang, ble lagret i gruben.

De som var oppsagt eller permittert ble ikke tatt inn igjen, da det var ordnet med dette før forordningen kom. Den 28. mars - da de første oppsigelser ble sendt ut - var det ved verket 950 fast ansatte arbeidere medregnet stigere og formenn (910 arbeidere). I mai var antallet gjennomsnittlig 470, i juni 553, juli 33, august 324 og i september 594 mann. De lave tall i juli og august kommer av permisjoner til slotten og ekstra ferier. I september øket manntallet igjen fordi de permitterte vendte hjem og fordi en rekke av "Sverige-flyktingene" kom tilbake etterhvert. Den 10. oktober var manntallet kommet opp i 636 mann.

Det sier seg selv at det ikke kunne la seg gjøre å holde en slik arbeidsordning som denne gående i lengere tid. Rasjoneringsplanen av 24. april tok jo sikte på arbeide annen hver dag i 7 måneder (1/6 - 33/12). Med arbeid hver dag for alle, ville dette svare til en tid av 3 1/2 måned, eller til midten av september måned. Stort lenger kunne det ikke være tale om å holde en uproduktiv drift gående. Det ble derfor av adm, direktør tatt opp forhandlinger med myndighetene allerede i august måned for om mulig å få i stand en ordning som kunne gjøre det mulig for verket å sette produksjonsdrift i gang. En slik ordning lykkes det å nå fram til, så driften kunne settes i gang fra 11. oktober av.

3. Produksjonsperioden 11. oktober og året ut (62 driftsdager).

Det produksjonsprogram som ble oppstillet for underhandlingene med myndighetene og som i store trekk ble lagt til grunn for driften, gikk ut på en daglig råmalmsproduksjon av 700 tonn pr. dag med et innhold av 1.58 % Cu, 1.35 % Zn og 21.7 % S.

Arbeiderantallet var satt til omkring 890 mann (medregnet formenn og stigere) for hele verket og alle slags fravær): brutto-manntallet. Som netto-manntall for selve grubene hle det regnet med 350 mann + 11 stigere, i alt 361 mann. Arbeidseffekten ville da bli $700 \text{ tonn}/350 = 2.00$. I tillegg til disse 361 mann kom dessuten det som trengtes til stoll driftene.

Så snart det ble klarlagt at produksjonen ville bli tatt opp igjen ble det sendt bud til alle som hadde fått permisjon fra våren om å gjenoppta sitt arbeid. Men det gikk ikke raskt å få arbeiderantallet opp til det som var

nødvendig. Bruttomann tallet ved grubene økte bare med 41 mann i løpet av hele oktober måned. Derimot lyktes det å få avverget fraværstrangen i så stor utstrekning at nettotallet ved månedens utgang ble øket med 100 mann - til 276. Først ved årets utgang var manntallet kommet opp i det som det skulle være.

Gjennomsnittlig ble det produsert: 324 tonn		råmalm pr	dag	i oktober
	543 ”	II	11	11 " november
	570 "	;i	11	11 " desember

Gjennomsnittlig 488 tonn råmalm pr. dag i hele perioden.

Driften av Avilon stoll ble tatt opp fra slutten av juni måned og har vært i drift hele året siden den tid med omkring 20 mann i arbeid. "Østbanen" var også i drift en kortere tid, men ble innstillet igjen av omsyn til produksjonen.

Totalproduksjonen for året utgjorde 107 400 tonn fordelt på 168 driftsdager med gjennomsnittlig 775 mann i arbeid inkl. stigere og formenn. For øvrige dager (136) var belegget 462 mann i arbeid inkl. stigere og formenn. Fordelingen av belegget fremgår av tabellen side 47. Tabellen nedenfor viser fraværet med prosenter utregnet i forhold til bruttobelegget ekskl. stigere og formenn.

	Brutto belegg		Syke og skadede		Permisjon		Skoft		Militær-tjeneste		Ferie & diverse		Sum fravær	
	I inkl	II ekskl												
	Stig. & formenn		M	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M	%
Grubene	380	368	22	6,0	43	3,5	13	3,5	5	1,4	10	2,7	93	24,5
Øvrige drift	460	432	18	4,2	43	0,7	3	0,7	7	1,6	18	4,1	89	19,3
Total sum	840	800	40	5,0	86	10,8	16	2,0	12	1,5	28	3,4	182	21,7

Som oppstillingen side \$0 viser var den totale gjennomsnittsførtjeneste for driften - medregnet for formenn og stigere (entall 40) - medtatt for overtid, ferie og julegratiale 221.3 øre pr. time mot 207.0 øre for 1944. Timefortjeneste for all ordinær tid for arbeiderne qlene, ikke medregnet ferie og julegratiale, fordeler seg slik:

	1944		1945	
	Antall timer	Øre pr. time	Antall timer	Øre pr. time
Kvinner ikke medregnet.				
Grubenes lønningslister	1 054 153	213.5	612 548	228.9
Hyttens "	10 011	165.8	25 654	219.9
Andre avdelingers "	1 014 025	164.2	817 071	184.3
Sum ordinær tid	2 078 189	189.2	1 455.273	203.7

Gjennomsnittsførtjenesten har etter dette gått opp med 14,5 øre pr time sammenlignet med forrige år. Fra 8. mai falt følgende dyrtidstillegg bort: Féttillegget kr. 2.00 pr. mnd. for hvert forsørget familiemedlem, 5 øre pr. time for timelønnede under kr. 1.25 og 3 øre pr. time for timelønnede mellom kr. 1.25 og 1.36. Disse tillegg som falt bort kan gjennomsnittlig regnes til 4 øre pr. time.

I stedet ble dyrtidstillegget på 8 øre pr. time for alle mannlige arbeidere ev 19 fra 8. mai øket til 38 øre pr. time og fra 10. september øket til 58 øre pr. ti

For januar - april var gjennomsnittsførtjenesten		193.8 øre pr. time
april - august	"	193.8 " "
september-desember	"	222.6 " "

Som julegratiale ble utdelt: Til gifte arbeidere kr. 80.-, til ugifte arbeidere og kvinner kr. 60.- og til arbeidere under 19 ar kr. 40.-

Av det totale antall timer er det i 1945 utført 41,5 % som akkordarbeid mot 4 forrige år.

Vanskelighetene med å skaffe de nødvendige driftsmidler til produksjonen øket stadig utover vinteren og våren 1945, samtidig som det ble ytterligere innskrenking i de på forhånd temmelig sparsomme kommunikasjoner. Det hendte at våre varepartier ble liggende i ukevis i Trondheim eller Bodø og ventet på skipsleilighet videre. Da tyskerne i slutten av mars slapp taket i selskapet, ble situasjonen på en vis nesten tilspisset. Men matte regne med at det ikke ville kunne påregnes tilførsler til stedet i noen særlig stor grad, og da lagrene av flere uomgjengelig

nødvendige driftsmidler var meget beskjedne, f. eks. av kjemikalier, olje, karbid, stålkuler osv. kunne man så og si regne ut nøyaktig hvor lang tid driften kunne holdes gående. Den i april oppstilte plan for innskrenket drift og rasjonert arbeide var da også til dels bygget på den forutsetning at det gjaldt å tøyne beholdningene av driftsmidler lengst mulig.

Det ble ingen bedring å spore i de første måneder etter frigjøringen, hva heller ikke var å vente. Transportmidlene var til del beslaglagt til militær- og annen livsviktig transport. Men utover høsten begynte det å bli bedre og ved utgangen av året kan man si at tilførslene av de fleste driftsmidler var ganske tilfredsstillende. En vanskelighet var stålkuler, en annen trematerialer.

Verket hadde ved arets begynnelse et kriselager av hermetikk, klippfisk, tørrfisk, salt fisk og, sild som tilsammen ville dekke 1 middagsmåltid pr. dag for 2 500 voksne personer i 150 dager. Dette kriselager ble styrket ved innkjøp av noe mere salt fisk, og vi mente vi skulle kunne klare oss forholdsvis godt om vi ble avsperrert fra omverdenen eller om tilførslene skulle svikte på grunn av krig.

Etter at tyskerne overgav seg ble tilførslene etter hvert bedre og bedre. Ali klippfisk og tørrfisk ble da solgt til noenlunde rimelige priser. Saltsilden matte selges for en bagatell av hva vi hadde betalt for den, mens så og si all hermetikk og likeledes saltfisken, som ble kjøpt i 1915, ble solgt uten nevneverdig tap. Den saltfisk som ble kjøpt i 1941, er for det vesentligste ennå usolgt.

Også i 1915 underholdt vi en ferskfiskrute fra Lofoten. Oversikt over alle de utgifter vi hadde til matforsyninger m.v. for befolkningen finnes samlet under avsnittet "Produksjonsomkostninger". Det "kriselager" vi hadde pr. 8. mai 1915 stod oss i kr. 197 011.71.

Ved kapitulasjonen den 8. mai hadde tyskerne i Sulitjelma ca. 50 menn ordenspoliti, som fra høsten 1942 hadde ligget som sabotasjevakt her og 2 mann fra Gestapo. Blant arbeiderne og funksjonærene ved verket var det i all stilhet bygget opp en mil.crg. avdeling, som da ordren kom, rykket ut og besatte politistasjonen, jernbanestasjonene i Furulund og på Sandnes o.s.v. Tyskerne trakk seg tilbake til sin forlegning og var ikke mere å se ute, Allerede 10. mai dro de sin vei til Rognan, hvor deres hovedforlegning var. Hjemmestyrkene i Sulitjelma i et antall av 30 - 10 mann reiste etter endt vaktteneste her ned til Fauske og hjalp til med løsningen av oppgavene i dette distrikt.